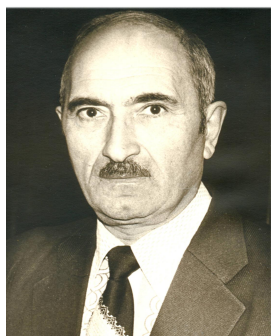

ЛЕВ МУСІЙОВИЧ ЯГУПОЛЬСЬКИЙ

5 квітня 2009 року пішов із життя видатний вчений, засновник добре відомої у світі української наукової школи з хімії фтороорганічних сполук, доктор хімічних наук, професор, Заслужений діяч науки УРСР, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, премії Ради Міністрів СРСР, іменної премії

академіка А.І. Кіпріанова, член редколегії та науковий редактор Українського хімічного журналу — Лев Мусійович Ягупольський.

Народився 6 лютого 1922 року в м. Умані Черкаської області. У 1938 р. вступив до Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка на хімічний факультет, але навчання довелося перервати у зв'язку з початком Великої Вітчизняної війни. Він добровільно пішов до армії і був направлений до Військової академії хімічного захисту, де навчався з жовтня 1941 по травень 1942 року. Після її закінчення одержав призначення начальником хімічної служби стрілкового полку в діючу армію на Калінінський фронт, де приймав участь у бойових діях, закінчив війну в званні капітана.

Продовжив навчання в Київському державному університеті в 1945 р., закінчив його з відзнакою (1947) і був прийнятий до аспірантури. Під науковим керівництвом академіка А.І.Кіпріанова захистив кандидатську дисертацію по фторовмісним тіаціаніновим барвникам, яка стала початком нового, надзвичайно перспективного напрямку в органічній хімії. Усе творче життя Л.М.Ягупольський присвятив дослідженням з хімії фтороорганічних сполук.

Наукова діяльність Л.М.Ягупольського пов'язана з Інститутом органічної хімії (ІОХ) НАН України, де він пройшов шлях від молодшого наукового співробітника до завідувача відділу (1965–1987) та заступника директора з наукової роботи (1969–1973). З 1987 року він — головний науковий співробітник інституту.

Головним напрямком досліджень Л.М.Ягупольського стала хімія ароматичних і гетероциклічних сполук із фторовмісними замісниками. На

синтез і вивчення властивостей таких речовин і спрямував свою роботу і дослідження створеного ним у 1965 р. відділу хімії фтороорганічних сполук. У цьому ж році він успішно захистив докторську дисертацію. В 1967 р. йому присвоєно звання професора, а в 1982 — почесне звання “Заслужений діяч науки Української РСР”.

Ім'я Л.М.Ягупольського відоме науковій хімічній громадськості не тільки у нашій країні, але й далеко за її межами. Відкрита іменна реакція Бухвальда–Хартвіга–Ягупольського — пряме амінування галоідаренів у присутності паладієвого катализатора.

Л.М.Ягупольським розроблено методи одержання і досліджено властивості різних типів ароматичних і гетероциклічних сполук з фторовмісними угрупованнями, визначена електронна природа більш ніж 60 нових фторованих замісників. Він запропонував оригінальний принцип побудови надсильних електрооакцепторних замісників та надсильних кислот, який названо його ім'ям.

Під керівництвом Л.М.Ягупольського знайдені нові реакції електрофільного перфтороалкілювання для введення перфтороалкільних груп в органічні та неорганічні сполуки, синтезовані нові фторовмісні реагенти для їх здійснення; іноземні вчені запропонували назвати ці реакції його ім'ям. Також винайдені реакції іон-радикального фтороалкілювання перфтороалкілідидами та більш дешевими бромідами.

Л.М.Ягупольський зробив вагомий особистий внесок у розвиток досліджень, розробку і впровадження новітніх речовин і технологій у народне господарство держави. Створено вискоєфективний сенсibilізатор, який у часи СРСР використовувався у виробництві кольорової позитивної кіноплівки (м. Шостка). Синтезовані фторовані люмінофори та ряд практично важливих фтороорганічних речовин, за що вчений отримав Державну премію України в галузі науки і техніки (1992) і премію Ради Міністрів СРСР (1982).

Під керівництвом Л.М.Ягупольського розроблена технологія одержання гербіциду Трефлан, яка спільно з Інститутом хлорної промисловості Мінхімпрому СРСР (м. Київ) була впроваджена на заводі м. Навої (Узбекистан) з потужністю 2250 тис. тонн у рік.

Результатом досліджень з хімії тетрафториду сірки, що проводились на Дослідному виробництві ІОХ НАН України Л.М.Ягупольським, стало створення установки для його виробництва, що забезпечувала потреби не тільки лабораторій Інституту, але й інших організацій країни.

Спільно зі співробітниками Всесоюзного науково-дослідного хіміко-фармацевтичного інституту (м. Москва) Лев Мусійович розробив та впровадив у виробництво технології одержання антибіотика левомецітину та практично усіх рентгеноконтрастних препаратів, які випускались у СРСР. За участю професора Л.М.Ягупольського в медичну практику впроваджені нестероїдний протизапальний препарат Мефенамінова кислота, гіпотензивний препарат Форидон (спільно з Інститутом органічного синтезу АН Латвії), протизапальний препарат Дифторант для дерматології та отоларингології. Створено антисклеротичний препарат Боризол для лікування хвороби Паркінсона та малотоксичний активатор каліє-

вих каналів Флокалін. Синтезовано новий клас фармакологічно гібридних сполук, які одночасно вміщують фрагменти блокатора кальцієвих каналів та активатора калієвих каналів.

Л.М.Ягупольський підготував 80 кандидатів та 11 докторів хімічних наук, 5 з яких стали професорами. Творчий доробок вченого становить більш ніж 800 наукових статей, 10 монографій, 15 оглядів та 260 авторських свідоцтв і патентів. Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня і орденом "За заслуги" III ступеня. Член редколегій міжнародного журналу *Dyes and Pigments*, Журналу органічної і фармацевтичної хімії.

Професор Л.М.Ягупольський користувався великим авторитетом як непохитно відданий науці вчений, вмілий організатор, вимогливий до себе і співробітників, мудрий педагог, чудова, уважна, добра і чуйна людина.

Світла пам'ять про Льва Мусійовича назавжди збережеться в серцях багатьох його учнів, колег і друзів.